

כח זהיתרא עדיפא- מדיניות הלכתית בנתינת תעודות כשרות ע"י הרבנות הראשית לישראל

הקדמה ומיקוד

השבוע נעסוק במדיניות ההלכתית של נתינת תעודות כשרות ע"י הרבנות הראשית לישראל. לימוד זה יעשה מתוך התבוננות בסוגיית בישולי עכו"ם שהינה למעשה הבעיה ההלכתית המשמעותית והמצויה ביותר הקיימת במסעדות בתי מלון וכו', עקב העובדים שאינם יהודים הרבים המצויים במטבחים במקומות אלו.

לימודנו השבוע יתחלק לחמישה חלקים (ע"פ כותרות המשנה המובאות בדפי המקורות)

- חלק א:** יסוד איסור בישולי עכו"ם וטעמו - בחלק זה נלמד את יסוד איסור בישולי עכו"ם, תוקפו וטעמי האיסור המובאים ע"י הראשונים. יש ללמוד את כל המקורות בחלק זה בפרט לדייק היטב בהבנת הטעמים לאיסור המובאים ברש"י ואת ההשלכות הנובעות מטעמים אלו
- חלק ב:** היתר בישולי עכו"ם ע"י סיוע ישראל בבישול - בחלק זה נלמד באלו אופנים קיים איסור בישולי עכו"ם כאשר אדם יהודי לקח חלק בבישול. יש ללמוד את כל המקורות בחלק זה, ולהבין היטב את שורש המחלוקת להלכה בין השו"ע לרמ"א
- חלק ג:** בישולי עכו"ם בעבדים ושפחות - בחלק זה נלמד האם קיים איסור בישולי עכו"ם בעבדים ושפחות והאם מצבים אלו קיימים בזמננו. יש ללמוד את כל המקורות בחלק זה, ובפרט להבין היטב את שורש המחלוקת בין הראשונים (מקורות 12-14)
- חלק ד:** בישולי גויים לחולה שאין בו סכנה - בחלק זה נלמד את מהותו של היתר בישולי עכו"ם במקום חולי וכן האם הכלים שבושלו בהם בישולי עכו"ם צריכים הכשר ככלים שבושל בהם איסור. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את תשובתו של הצי"ץ אליעזר בלבד (על כל שאר המקורות ניתן לדלג)

חלק ה: חשש בישולי עכו"ם בבתי מלון ומסעדות בימינו - בחלק זה נלמד ע"פ היסודות אותם למדנו בחלקים הקודמים האם ניתן להקל בבישולי עכו"ם במסעדות ובתי מלון בימינו. יש ללמוד את דברי המשנה הלכות ולעומתו את היחודה דעת. (על דברי היביע אומר ניתן לדלג)

יסוד איסור בישולי עכו"ם וטעמו

1. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב, לו עמוד ב - לח עמוד א'

מתני'. ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה: חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, והפת והשמן שלהן. רבי ובית דינו התירו השמן, והשלקות, וכבשין שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ, וטרית טרופה, וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו, והחילק, וקורט של חלית, ומלח שלקונדית - הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה... והשלקות. מנהני מילי? א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אמר קרא: +דברים ב+ אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי, כמים - מה מים שלא נשתנו, אף אוכל שלא נשתנה. אלא מעתה, חטין ועשאן קליות ה"נ דאסורין! וכי תימא ה"נ, והתניא: חטין ועשאן קליות - מותרין! אלא כמים - מה מים שלא נשתנו מבריתן, אף אוכל שלא נשתנה מבריתו. אלא מעתה, חטין וטחנן ה"נ דאסורין! וכי תימא ה"נ, והתניא: חטין ועשאן קליות - הקמחים והסלתות שלהן מותרין! אלא כמים - מה מים שלא נשתנו מבריתן ע"י האור, אף אוכל שלא נשתנה מבריתו ע"י האור. מידי אור כתיב? אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

2. תלמוד בבלי מסכת שבת דף יז עמוד ב

פתן ושמן ויין ובנותיהן - כולן משמונה עשר דבר הן. הניחא לרבי מאיר, אלא לרבי יוסי שבסרי הויין! - איכא הא דרב אחא בר אדא, דאמר רב אחא בר אדא אמר רבי יצחק: גזרו על פתן משום שמנן, ועל שמנן משום יינן. על פתן משום שמנן מאי אולמיה דשמנן מפת? - אלא: גזרו על פתן ושמן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר, ועל דבר אחר משום דבר אחר. מאי דבר אחר? - אמר רב נחמן בר יצחק: גזרו על תינוק נכרי שמתמא בזיבה, שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור. אי הכי לרבי מאיר נמי, תשסרי הויין! - אוכלין וכלים שנשמאו במשקין בחדא חשיב להו.

3. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

הפת. א"ר כהנא א"ר יוחנן: פת לא הותרה בב"ד. מכלל דאיכא מאן דשרי? אין, דכי אתא רב דימי אמר: פעם אחת יצא רבי לשדה והביא עובד כוכבים לפניו פת פורני מאפה סאה, אמר רבי: כמה נאה פת זו, מה ראו חכמים לאוסרה; מה ראו חכמים? משום חתנות

4. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז

ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים ואע"פ שאין לאיסורן עיקר מן התורה גזרו עליהן כדי להתרחק מן העכו"ם עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי חתנות, ואלו הן: אסרו לשתות עמהן ואפילו במקום שאין לחוש לגיעוליהן.

5. רש"י מסכת עבודה זרה דף לה עמוד א

מדרבנן - שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא.

6. רש"י מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב והשלקות - כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חתנות.

7. חידושי הרמב"ן מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

ומפרש רש"י ז"ל כי הפת וכל השלקות כולהו משום חתנות גזרו בהו, ואי קשיא לך אמאי פלגינהו תנא דמתני' בתרתי, איכא למימר שתי גזירות הוות למידי שמאי והלל גזרו על פתן ועל שמנן משום יינן, דגזור שמן משום יין משקה משום משקה, וגזור על פת משום יין דשכיח הכי דטעים מידי ושכיח חתנות ידידיה מפני שהוא חיי נפש והכל צריכין לו, ואתא בי דינא אחרינא וגזר בכל השלקות משום חתנות או משום שמא יאכילנו דבר האיסור כלשון אחר שכתב רש"י ז"ל, אלא מיהו משמע ודאי דפת ושאר תבשילי גוים מטעם אחד הן אסורין.

8. תוספות מסכת עבודה זרה דף לו עמוד ב

והשלקות מנהני מילי - אומר ר"ת דמדבעי תלמודא בשלקות וקסבר מדאורייתא היא שמא גזירה קדמונית היא ולא נגזרה עם הפת ושלקות היא עניני תבשיל כדמשמע בהך שמעתא ומתחלה גזרו עליה מטעם חתנות ועל הפת לא גזרו משום דלא שייך ביה חתנות כ"כ עד שבאו שמאי והלל וגזרו בי"ח דברים גם על הפת ואף על גב דבמתניתין תני פת מקמי שלקות מ"מ שלקות גזירה קדמונית יותר היתה וכשהתירו את הפת לא התירו שלקות מהאי טעמא דפת ושלקות תרי מילי נינהו

9. היתר בישולי עכו"ם ע"י סיוע ישראל בבישול

9. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לה עמוד א'

אמר רב יהודה אמר שמואל: הניח ישראל בשר על גבי גחלים, ובא עובד כוכבים והפך בו - מותר. היכי דמי? אילימא דאי לא הפך ביה הוה בשיל, פשיטא! אלא לאו דאי לא הפך לא הוה בשיל, אמאי מותר? בישולי של עובדי כוכבים נינהו! לא צריכא, דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי, והשתא קא בשיל בחדא שעתא, מהו דתימא: קרובי בישולא מילתא היא, קמ"ל. והאמר ר' אסי א"ר יוחנן: כל שהוא כמאכל בן דרוסאי - אין בו משום בישולי עובדי כוכבים, הא אינו כמאכל בן דרוסאי - יש בו משום בשולי עובדי כוכבים! התם כגון דאותביה בסילתא, ושקליה עובד כוכבים ואותביה בתנורא. תניא נמי הכי: מניח ישראל בשר על גבי גחלים, ובא עובד כוכבים ומהפך בו עד שיבא ישראל מבית הכנסת או מבית המדרש, ואינו חושש; שופתת אשה קדירה על גבי כירה, ובאת עובדת כוכבים ומגיסה עד שתבא מבית המרחץ או מבית הכנסת, ואינה חוששת. איבעיא להו: הניח עובד כוכבים והפך ישראל, מהו? אמר רב נחמן בר יצחק: ק"ו, גמרו ביד עובד כוכבים מותר, גמרו ביד ישראל לא כ"ש. איתמר נמי: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, ואמרי לה אמר רב אחא בר בר חנה א"ר יוחנן: בין שהניח עובד כוכבים והפך ישראל, בין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים - מותר, ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים. אמר רבינא, הלכתא: הא ריפתא דשגר עובד כוכבים ואפה ישראל, א"נ שגר ישראל ואפה עובד כוכבים, א"נ שגר עובד כוכבים ואפה עובד כוכבים ואתא ישראל וחתה בה חתויי - שפיר דמי.

10. בית יוסף יורה דעה סימן קיג

ולא אסרו אלא כשכל הבישול ע"י גוי אבל אם היה תחלתו או סופו על ידי ישראל מותר כיצד הניח גוי התבשיל על הגחלים וכו'. שם (לח). אמר רב יהודה אמר שמואל הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא גוי והפך בו מותר היכי דמי אילימא דאי לא הפך ביה הוה בשיל פשיטא אלא לאו דאי לא הפך ביה לא הוה בשיל אמאי מותר בישולי גוים נינהו לא צריכא דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי והשתא קא בשיל בחדא שעתא מהו דתימא קרובי בישולא מילתא היא קמ"ל והא"ר אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי גוים הא אינו כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בישולי גוים כלומר ואע"ג דהתם מיבשיל ממילא אלא שהגוי קירב בבישול התם כגון דאותביה בסילתא ושקליה גוי ואותביה בתנור איבעיא להו הניח גוי והפך ישראל מהו ואסיקנא בין שהניח גוי והפך ישראל בין שהניח ישראל והפך גוי מותר ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד גוי ומשמע דהיפך דקאמר אבשר קאי דומיא דמגיס את הקדרה דתני לה בהדה בביריתא בגמרא מניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא גוי ומהפך בו עד שיבא ישראל מבית המרחץ שופתת אשה קדרה על גבי כירה ובאה גויה ומגיסה עד שתבא מבית המרחץ או מבית הכנסת ואינה חוששת וכ"כ הרמב"ם (פי"ז מהמ"א הט"ז) הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה או שהניח ישראל וגמר הגוי מותר. ונראה לי דהאי היפוך בבשר לא להפכו מצד שהוא מונח על גבי גחלים ולהניחו מצד אחר קאמר דהיינו מסלקו ממש וכל שסילקו הגוי קודם שיתבשל כמאכל בן דרוסאי והחזירו לאור אסור אלא כשהיה מונעו והוא מונע האש קא מיירי וע"י כך הובערו הגחלים ונתקרב בישולו אבל רבינו נראה שמפרש דהיפך דאמרינן אגחלים קאי ולפיכך כתב וחתה בגחלים במקום והיפך:

והר"ן (טו: ד"ה פת שלש) כתב גבי פת שלש מלאכות יש בה דאי שגר ישראל ואפה גוי שרי ודוקא בפת לפי שגירת התנור היא מלאכה מיוחדת בו אבל בשאר תבשילין לא והכי מוכחא כולה שמעתין דאמרינן שופתת אשה קדרה ואמרינן הניח ישראל בשר ע"ג גחלים ומשמע דהדלקת האש בלחוד לא מהני וכן כתבו הראשונים ז"ל ואין בדבר זה ספק כלל ע"כ וכן נראה מדברי הרשב"א בסוף בית ג' (צה). וכן כתב באגרת התשובה לה"ר יונה ז"ל (אות לח) וכתב עוד ה"ר יונה שם (אות לט) לא יתן הנכרי המחבת לתוך האש אפילו השליך ישראל עץ אחד בתנור שאין התנור נכשר בהשלכת העץ אלא לאפות הפת בלבד אבל לא תבשיל אלא צריך שיתן היהודי את המחבת לתוך התנור למקום הראוי להתבשל שם עד כאן ומשמע דלפי דבריהם כל שכן דחיתוי באור לא מהני וכן כתב הריב"ש (בתשובה סימן תקיד) וז"ל כבר הסכימו כל המפרשים שאין שגירת התנור מועיל אלא בפת אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומורדת אלא ההנחה דוקא עכ"ל. ואם כן על כרחך האי היפך אבשר קאי כדברי הרמב"ם ומיהו יש לדחות ולומר דע"כ לא אמרו אלא בהדלקת האש שמאחר

שהיא נעשית קודם שיניח הבשר לצלות אינה הוכחה שהוא מדליקו לצלות בשר אלא להתחמם בו או לבשל בו דברים שאינם עולים על שלחן מלכים או שהן נאכלים חיים מה שאין כן בתנור דסתמו אינו אלא לאפות בו אבל כשמחמה בגחלים בעוד הבשר עליהם ומקרב בישולו מישראל שרי אפילו לדעת הר"ן ודוחק:

11. דרכי משה הקצר יורה דעה סימן קיג

ונראה לי דסבירא להו לכל הני רבוותא דחיתוי נמי אסור כמו הדלקה ומה שאמרינן בגמרא דאם היפך בבשר או הגיס שרי אינו רצה לומר היפך בגחלים דהיינו חיתוי אלא קאי אבשר כמ"ש הרמב"ם שאם היפך בבשר או הגיס הקדרה שרי עכ"ל. אמנם מדברי מהרא"י שכתבתי לעיל (אות א) שכתב דנוהגין להתיר בישולי השפחות גויות משום דאי אפשר שלא יחמה אחד משמע דפשוט להתיר ע"י חיתוי וכן פסק בארוך (כלל מג דין ט) להתיר ע"י חיתוי והשלכת קיסם. וכתב שם (דין יג) בשם מוהר"ם דאם הדליקה הגויה האש מאש של ישראל ובישלה התבשיל מותר וכן הוא במרדכי פרק אין מעמידין (דף שפ"ו ע"ב) (סי' תתלא) דחיתוי מהני וכל שכן דעשיית האש מהני:

12. שולחן ערוך יורה דעה סימן קיג סעיפים ו-ז

כל שבישלו ישראל מעט בישולו, בין בתחלה בין בסוף, מותר. לפיכך אם הניח עובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש, והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהגיס ישראל וגמר העובד כוכבים, הרי זה מותר. ואפילו לא היה מתבשל בלא סיוע העובד כוכבים). אין שגירת (פ"ה הבערה). ובערו והשיקו (יחזקאל לט, ט), תרגום ויהוה שגרין) התנור מועלת. אלא בפת, אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד, אלא ההנחה דווקא. לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של עובד כוכבים, צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור, למקום הראוי להתבשל בו. הגה: ויש חולקין וסבירא להו דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת, וכן נוהגין. (הגהות ש"ד ובארוך ובמרדכי פא"מ). ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל. וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם, רק שהכותית הדליקה האש מאש של ישראל, שרי (או"ה שם בשם מהר"ם).

בישולי עכו"ם בעבדים ושפחות

13. שו"ת הרשב"א חלק א סימן סח

שאלת שפחות אלו הקנויות לנו אם דינן כעבד ערל אחר שהם קנויות למעשה ידיהם? ואם יהיו בכלל גזרותיהם. תשובה לא נתברר מלשון השאלה לאי זה ענין היא שאלה. ואם לענין שביתה אתה אומר כלומר שנהיה מצווין על שביתתן במלאכתנו. הרי אלו ודאי בכלל ואסורין במלאכת ישראל כעבד ערל. אעפ"י שיש מרבתינו שסבורין לומר בכל עבד ערל שאין אנו מצווין על שביתתן אלא אם כן הוא עבד תושב כלומר שקבל שבע מצות בני נח. ויש להם על מי שיסמכו במסכת כריתות. אלא שאין דעתי נוטה כן. אלא כל העבדים הערלים שלנו בכלל שביתה במלאכתנו. ואין זה מקום אריכות לפי שלא באה שאלתך על זה. בודאי הרי הן בכלל גזרת מגען ביין של ישראל ובגבינות ובכלל כל הגזרות. אלא שיש מרבתינו ז"ל שעמעמו על בשולי העבדים והשפחות שלנו להתיר. ונותנין טעם לדבריהם שאין איסור הבשול אלא מגזרת חתנות. ואין גזרת חתנות וקרוב הדעת אלא במי שעושה מרצונו לאהבת ישראל. ואלו עושין בין ירצו בין לא ירצו ואין קרוב הדעת בכיוצא בזה ולא גזרת חתנות. ומכל מקום אין דבריהם מחוורין בעינינו ואין אנו סומכין על זה. אלא שנוהגים אנו איסור בבשוליהם ואפילו בדיעבד.

14. בית יוסף יורה דעה סימן קיג

כתוב בארחות חיים (הל' איסורי מאכלות סי' סז) כתב הרמב"ן בתשובה דעתי שאין איסור בשפחות הללו הקנויות לנו דמלאכה דעבד ערל דישאל היא דקנוי לו למעשה ידיו ומוזהר עליו בשבת מן התורה וליתיה בכלל גוים והילכך ליתיה בכלל גזרות דידהו וכן נהגו עכ"ל.

15. תוספות מסכת עבודה זרה דף לח עמוד א

אומר הר"ר אברהם ב"ר דוד דודאי שלקות אסרו חכמים כשהעובד כוכבים מבשל בביתו אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו דברים טמאים ולא הודה לו ר"ת דודאי כיון שהעובד כוכבים מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות הישראל לרשות העובד כוכבים כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של עובד כוכבים.

16. שולחן ערוך יורה דעה סימן קיג סעיף ד

יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר, ואפילו בדיעבד (תשובת הרשב"א ס' ס"ח). הגה: ובדיעבד, יש לסמוך אדברי מתירים (ארוך כלל מ"ג והגהות ש"ד). ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחמה אחד מבני הבית מעט (שם).

17. ט"ז יורה דעה סימן קיג ס"ק ג

בשפחות שלנו. - פ"ה הקנויות לנו ומוזהרין אנו על מלאכתן בשבת מן התורה ואין מכלל זה השפחות עובדי כוכבים שהם נשכרים לישראל לזמן אלא דבאו"ה כלל מ"ג כתב גם באלו להתיר בדיעבד ולסמוך על הר"א שמביא הטור שבבית ישראל אין בו משום בישול עובד כוכבים אף על גב דלא קי"ל כוותיה:

בישולי גויים לחולה שאין בו סכנה

18. רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה י

חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי, כיצד אומרין לגוי לעשות לו והוא עושה לבשל לו ולאפות ולהביא רפואה מרשות לרשות וכיוצא באלו, וכן כוחל עיניו מן הגוי בשבת אף על פי שאין שם סכנה, ואם היו צריכים לדברים שאין בהן מלאכה עושין אותן אפילו ישראל, לפיכך מעלין אזנים בשבת ומעלין אנקלי ומחזירין את השבר וכל כיוצא בזה מותר.

19. הר"ן על הר"ף מסכת עבודה זרה דף ט עמוד א

ועכשיו נהגו לבשל לחולה שאין בו סכנה על ידי עובד כוכבים בשבת ואף על פי שהתבטל עצמו אסור משום בשולי עובדי כוכבים ואף על פי שאין בדבר ראייה מכרעת דאי מדאמרין התם בפרק מפנין (דף קכט א) צרכי חולה נעשין על ידי עובד כוכבים בשבת והיא אפשר לאוקומי בדברים שאין בהם משום בשולי עובדי כוכבים אלא דכיון דסתמא איתמר הראשונים שהנהיגו כן לא ראו לחלק ואף על פי כן אין להביא ראייה משם להתיר לחולה שאין בו סכנה לדבר שאיסורו מצד עצמו כגון גבינה של עובדי כוכבים וסתם יינן דהתם כיון שהדבר מותר בעצמו לא רצו להחמיר בו יותר מפני שהוא בשולי עובד כוכבים ממעשה שבת והרא"ה ז"ל כתב דאפשר דטעמא דמילתא משום דמאי דאסרי רבנן משום חתנות לא השוו בו מדותיהן שהרי פתן לא אסרו אלא במקום שיש פלטר ישראל ומצינו ג"כ מרבותינו שהיו נוהגין בה היתר בשדה ובשכר ג"כ התיירו חוץ לביתם ובשלקות התיירו בסיוע ישראל כגון מחתה בגחלים והתיירו ג"כ כשאין העובד כוכבים מתכוין לבשל כדאמרין לקמן (דף לח א) דכיון דמשום חתנות אסרו כל היכא דאיכא הכירא דלא לייתי לידי חתנות שרי ואף כאן עובד כוכבים המבשל לחולה בשבת שהיא שעה שאין אנו יכולין לבשל בשולי עובדי כוכבים כי הני לא מיתסרי משום חתנות ולפיכך כתב ז"ל שמותר לבריא במוצאי שבת דליכא משום בשול עובדי כוכבים כלל כיון דלא שייך הכא חתנות ואין לסברא זו ראייה שאפילו נאמר דבכלל צרכי חולה שנעשין על ידי עובד כוכבים בשבת הוי דבר שיש בו משום בשולי עובד כוכבים וכמו שפשט המנהג אכתי אפשר דהיינו דוקא לחולה מפני שהתיירו בו כל דבר הנעשה ע"י עובד כוכבים שאין איסורו מגופו אבל להתירו לבריא אין לנו:

20. טור יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיג

וכתב הרשב"א וכן כלים שבשלו בהן עו"ג דברים שיש בהן משום בישולי עו"ג אסורין לפיכך צריך ליהזר בשפחות נכריות המבשלות לעצמן בבית רבן ישראל שלא יניחוהו על גבי האור ואם קדמו והניחוהו צריך שיהפך בו קודם שיגיע למאכל בן דרוסאי ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל וכתב שאין צריך לחוש לזה כלל שלא החמירו בבישולי עו"ג לאסור פליטתו:

21. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיג סעיף טז

כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים, צריכים הכשר. ויש אומרים שאינם צריכים. ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים, ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא. הגה: עובד כוכבים שבשל לחולה בשבת, מותר למוצאי שבת, אפילו לבריא, ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים, דכל כה"ג היכרא איכא. (ב"י בשם הר"ן שכ"כ משם הרא"ה).

22. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח סעיף יט

חולה שאין בו סכנה מותר בבישולי א"י.

23. משנה ברורה סימן שכח ס"ק סג

מותר בבישולי א"י - ואף על גב דשאר איסורי דרבנן אסור לחולה שאב"ס לאכול ולשתות כדאיתא ביו"ד סימן קנ"ה שאני בישול א"י שאין איסורו מחמת עצמו [פמ"ג] וגם החולה מברך עליו דבהתיירא קאכיל ומה שנשאר למו"ש אסור אפילו לחולה עצמו כיון שאפשר לבשל לו אז ע"י ישראל. והכלים של בישולי א"י צריכים הכשר ואפילו כלי חרס כיון דעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן דיו אם מגעילו ג"פ ובדיעבד אם בישל בו בלי הגעלה ויש רוב בתבטיל מותר ויש מקילין דאין צריכין הכשר כלל והסומך עליהן לענין כלים שבישלו בהן לחולה בשבת לא הפסיד:

24. שו"ת ציץ אליעזר חלק כא סימן סא

שאלתו היא על אודות מה שנשאל ע"ד אשה חולנית בחולי שאב"ס שאינה יכולה לתפקד בעבודות הבית. והבעל שר עבורה שפחה מפיליפינים שתשמש ותעשה כל עבודת הבית, מה בענין בישול עכו"ם, האם האשה יכולה לאכול מבישולה, והמדובר שהמשפחה הם מעדות המזרח שאין יכולים להסתמך על התיירי הרמ"א דהיינו הדלקת התנור, חיתוי גחלים, השלכת קיסם, וניפוח האש. ... ואשיבנו. דבר מן דין ובר מן דין יש ג"כ מקום להתיר אפילו לעדות המזרח בעל כגון אופן נידוננו ומכח ספק ספיקא ויותר שישנו בזה בבישולי עכו"ם שהוא מדרבנן ובאם יעשו רק כדעת הפוסקים שהרמ"א פוסק כוותיהו, בהדלקת התנור, חיתוי גחלים, השלכת קיסם וניפוח האש, וכיוצא בזה. והוא זה, דהא המדובר שלפנינו הוא כשזה נעשה בבית הישראל, וגם בשפחה מושכרת, אשר כמה מגדולי הפוסקים סוברים להתיר בכגון זה וס"ל דלא גזרו בכה"ג משום בישולי עכו"ם בכלל, יעוין ביו"ד סימן קי"ג סעיפים ד' וז', ובט"ז סק"ד וש"ך סק"ז ובשאר נו"כ השו"ע, וא"כ איכא לפנינו לפחות ספק ספיקא, ועוד אפילו יותר מזה, והיינו ספק שמא הלכה כהפוסקים שכוותיהו פוסק הרמ"א, וספק שמא מותר אפילו בשפחות שלנו המושכרות בלבד, וספק שמא מותר בכלל בבית ישראל, ודיינינן בכזאת אפילו אם תהיינה הספיקות נגד דעת מרן המחבר ז"ל ובפרט שהמדובר בבישולי עכו"ם שהוא מדרבנן. ואמינא לה ממה שראיתי בספר פני יצחק להגאון ר'

יצחק אבולעפיא ז"ל הספרדי בח"א חיו"ד סימן ט' שמאריך להוכיח דמציונו למיעבד ספק ספיקא אף נגד מרן, ושהכי פשיטא ליה להרב קול אליהו באו"ח סי' ו' ובי"ד סימן ל"א ול"ב שמאריך להכריח דעבדינן ספק ספיקא אף נגד מרן יעו"ש. והכי ראיתי גם בספר טהרת המים הספרדי בשו"ת טהרה מע' הסמך אות ז' שמביא דעבדין ספק ספיקא להתיר אפילו ספק דכבר פסקו השו"ע עיין שם. גם לרבות מה שראיתי בספר שו"ת רב פעלים הספרדי ח"ד האו"ד סימן ו' שמביא כמה וכמה פוסקים שמתירים במשרת גוים שאין קנוים לנו כי אם נשכרים לנו, כיון שהוא מבשל בבית ישראל, ורק בתנאי שיהיה ישראל יוצא ובא שם בבית התבשיל כדי שלא תשים דבר איסור תוך תבשיל, וגם שיהיה ישראל אחד מבני הבית מחתה באש וכו', ובפרט כשהוא שעת הדחק שאי אפשר שתבשל אשתו בעצמה יעו"ש. מכל הלין נלענ"ד דשפיר יש להתיר בנידון דשאלתו דמר גם באם יש ספק אם זה נקרא אי אפשר לקנות אוכל מוכן, ומה גם שהמדובר באשה חולנית שאינה יכולה לתפקד בעבודת הבית הגם שהיא בגדר חולי שאב"ס באשר שנוסף לכל הנ"ל שמשמש בסיס להיתרא כשלעצמו ישנו גם עוד סניף נוסף להיתרא כפי שצייד רת"ר בדבריו, וזאת אפילו כשיש ספק אם המקרה הוא בגוונא שיש ספק אם זה נקרא אי אפשר לבשל אז ע"י ישראל. באשר שהוא רק כיהודה ועוד לקרא לכל הנז"ל.

חשש בישולי עכו"ם בבתי מלון ומסעדות בימינו

25. שו"ת משנה הלכות חלק יג סימן קטז

דבר השאלה שנתהווה בעירכם על דבר השפחות שמחזיקין בהרבה בתים מבני תורה והשפחות הללו עושים כל צרכי הבית ובתוכם גם בישול ונקיון הכלים והבית ויש טוענים שיש בזה משום בישול עכו"ם וגם חשש טרפות כיון שמניחין אשה ערלית בבית לעשות המלאכה כשהוא לבדה בבית ויש משיבין כי אין בזה איסור ושכן היה כבר לעולמים והנהיגו כן מימות אבותינו ואבות אבותינו שהיו להם שפחות בבתיהם ואין פוצה פה ומצפצף ונתתם עיניכם בי להורות לכם איזה דרך ישכון אור.

...ברם בש"ע יו"ד סי' קי"ג ס"ד כתב וז"ל יש מי שמתיר בשפחות שלנו ויש מי שאוסר אפילו בדיעבד (תשו' רשב"א סי' ס"ח) הג"ה ובדיעבד יש לסמוך אדברי המתירים (ארוך כלל מ"ג והגהות ש"ד) ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל כי אי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט ע"כ. ורבינו הגדול הש"ך ז"ל בס"ק ז' ביאר דברי רבינו הרמ"א בכמה אנפי. א) דשפחות שלנו שכתב המחבר מיירי שקנויות לנו למלאכה דעבד העו"כ דישאל הוא ומוזהר עליו בשבת מן התורה וליתיה בכלל עו"כ והלכך נמי ליתיה בכלל גזרות חתנות עכ"ל תשובת הרמב"ן הביאה הב"י והד"מ, ובהנך שפחות מיירי המחבר אבל בשפחות שלנו שבארצות אלו שאין קנויות לנו רק שנשכרו לשנה ואין אנו מוזהרין עליהם בשבת כמו שנתבאר בא"ח סי' ש"ד וכ"כ הב"ח לא מיירי בשפחות שלנו שאין קנויות לנו אלא שכירות, ולפ"ז מ"ש הרב דביעבד יש לסמוך אדברי המתירים לא א"ש בשפחות שלנו וצ"ל דקאי אשפחות דמיירי המחבר. ב) די"ל דס"ל להרמ"א דיש לסמוך ארבינו אברהם שהובא בטור וד"מ ובת"ח כלל ע"ה הי"ז בשם או"ה והוא באו"ה כלל מ"ג דין י"ג דס"ל לרבינו אברהם דיש לסמוך אדברי המתירין בישול עכו"ם בבית ישראל ועיין תוס' ע"ז ל"ח ע"א ד"ה אלא. ג) דהרב סמך עיקר מילתיה אמה שסיים דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית מעט. ד) הביא מאו"ה של מהרש"ל סי' ע"ה תשובת הרמב"ן ז"ל סי' קמ"ט דיש מרבתינו מתירין בשפחות מטעם דאין איסור משום בישולי עו"כ אלא בעושה מרצונו משום גזירות חתנות אבל אלו השפחות והעבדים שלנו שעושים בע"כ בין ירצו בין לא ירצו אין בזה קירוב הדעת ומ"מ אין דבריהם מחוורין ואין אנו סומכין ע"ז ואנו נוהגין איסור אפילו בדיעבד עכ"ל וכן הוא בתשו' הרשב"א סי' ס"ח, וא"כ י"ל דסברת המתיר שכתב המחבר הוא מטעם זה ולזה כתב הרב דיש לסמוך עליהם בדיעבד אלא דבב"י וד"מ לא נזכר טעם זה עכ"ל הש"ך. ומעתה נחזי אנן לדידן הנה טעם ראשון ושלישי ליתא בדידן שהרי פשוט שהגויות הללו שאנו מדברים בהם אינן קנויות כלל לבעל הבית אלא הם שכירות יום או לשבוע ובידה לחזור בכל שעה ושעה, וגם ליכא טעם שא"א שלא יחתה אחד מבני הבית מעט תחת האש מפני שני טעמים חזא שע"פ רוב או רובא דרובא בעלת הבית אינה בבית וגם שאר בני בית והשפחה מבשלת כשהיא לבדה בבית. והשנית כי בזמן הזה שהבישול נעשה ע"י גז או חשמל עלקטרי א"כ כל שהדליקה פעם אחת לא צריכין לחתות עוד ומהבישול שהתחילה הגויה מתבשל הכל. גם הטעם שהביא באו"ה של מהרש"ל ודחה לא שייך בדידן דפשוט דאין אלו הגויות עושות בע"כ בין ירצו בין לא ירצו ואדרבה עושים לה רצונה של הגויה שלא תעזוב את הבעלת הבית כי יש להם הרבה קופצים והם עצמיות ועושין רק כשכיר יום וככל פועל וא"כ גם היא התיירא ליכא לבד כי דחאו ממילא הרש"ל ז"ל. א"כ לא נשאר רק הא טעמא דר' אברהם בישולי עובדי כוכבים בבית ישראל. אמנם הרי כתב הש"ך דהרב סמך אטעמא דא"א שלא יחתה מעט וכן נראה שהסכים הט"ז ז"ל גם ר"ת בתוס' ע"ז ל"ח ע"א ד"ה אלא חלק על הראב"ד ע"ש וכן נראה דהתוס' ס"ל כר"ת. ואפילו נימא לחלק דהיכא דאינו מחתה מתיר הרמ"א בדיעבד והיכא דמחתה מעט מתיר אפילו לכתחילה אבל מיהו בדידן ליכא היתר זה כלל שהרי כבר כתבתי בכמה מקומות דלא מקרי דיעבד אלא כשהדבר נעשה במקרה, אבל דבר שרגילים לעשות כן אינו נקרא דיעבד אלא לכתחילה כיון שרגילין בכך... וכן הוא ג"כ בכ"מ שקיי"ל דביעבד מותר היינו באקראי שא"א פעם באופן אחר אז מקרי דיעבד ומותר אבל היכי דעושה לכתחילה הדברים וסומך על מה שבדיעבד מותר כה"ג לאו דיעבד הוא ולכתחילה ודאי אסור לעשות כן... א"כ בדידן כיון שהוא דבר יום ביומו אין זה בדיעבד אפילו להרמ"א וליכא היתר זה וא"כ נפלו כל ההיתרים שרצינו לתלות בהם... אבל בנידון דידן יש כאן עוד חשש ואיסור גדול והוא כיון שהשפחה נשארת לבדה בבית יש כאן עוד חשש איסור של טרפות לבד האיסור של בישול עכו"ם שכיון שהגויה נשארת בבית כל היום לבדה וע"פ רוב הבעלת הבית הולכת לעבודה כמו הבעל הבית והוא יודעת הזמנים שתחזור הביתה א"כ כה"ג ליכא היתר שהרי מי יודע אם לא בשלה בשר בחלב או כיוצא בזה או שלקחה טרפות ובשלה שהרי היא ג"כ הולכת לקנות המאכלים חיים לבשלם, ועכ"פ כמה פעמים כן הוא ומי הוא שמשגיח עליה כל היום על כל מעשיה שהכל הוא בסדר ובצדק ובמשפט ואפילו באשה כשרה כמה פעמים נמצא שמתערב אצלה מה שהוא וכמה שאלות באים מזה וגויה אם תטעה או תשגה או תזיד ותקלקל מי ישגיח עליה. העולה לדידן מאחר שביירנו דבשפחות שלנו ל"ל דין שפחה א"כ אפילו בהיות הבעלת הבית בביתה יש בזה עיקולי ופשוטי אם יש לסמוך על בישולה כשהיא משימה הקדרה על האש ולדעת רוב הפוסקים התבשיל וגם הקדרה אסורה אבל כשהבעלת הבית איננה בבית כל היום וגם הבעל הבית אינו בבית וגם ליכא מבני הבית בבית אז ליכא שום היתר על זה והתבשיל

נאסר בבישולה, מדין בישול עכו"ם, לבד שיש בו חשש טרפות וכמ"ש, וכ"ש שאם עוזבים הבעלים לכמה ימים שאז ודאי שהכל בחשש טרפה בבית.

26. שו"ת יחוה דעת חלק ה סימן נד

שאלה: בתי מלון ומסעדות שבהם יש משגיח על הכשרות מטעם הרבנות הראשית המקומית, ויש להם תעודת כשרות, ברם הטבח שמבשל את התבשילים במקומות אלו הוא ערבי, אלא שהסקת האש של תנורי הבישול והאפיה נעשית על ידי ישראל, שהוא המשגיח על הכשרות, האם מותר לאכול מתבשילים אלו, ללא חשש איסור בישולי גוים?

תשובה: הר"ן בפרק ב' דעבודה זרה (דף לח ע"א) כתב, שהסכימו רבותינו הראשונים, שאף על פי שבדין פת עכו"ם אם הסיק ישראל את התנור ואפה בו הגוי את הפת, הפת מותרת, מכל מקום בתבשיל צריך שישראל ישפות את הקדרה על האש, וכמו שאמרו בגמרא (עבודה זרה לח ע"א) הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא גוי והיפך בו מותר, וכן שופתת אשה קדרה על גבי כירה ובאה גויה ומגיסה בה ואינה חוששת. אבל הדלקת האש לבדה על ידי ישראל אינה מועילה להתיר בישולי גוים. ואין בדבר זה שום ספק כלל. ע"כ... אבל הראב"ן עבודה זרה (סימן שג) בד"ה והשלקות, והמרדכי (פרק ב' דעבודה זרה) כתבו, שהיסק התנור על ידי ישראל מועיל גם לענין בישולי גוים... וזו לשון מרן השלחן ערוך /יו"ד/ (בסימן קיג סעיף ז'): אין היסק התנור מועיל אלא בפת, אבל בתבשיל אין הדלקת האש על ידי ישראל מעלה ומורידה, אלא הנחת התבשיל על האש דוקא, לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של גוי צריך שהישראל יתן המחבת לתוך התנור למקום הראוי להתבשל בו. וכתב על זה הרמ"א בהגה /יו"ד סי' קי"ג/: ויש חולקים ואומרים שהדלקת האש או חיתוי בגחלים מועילה גם לגבי בישול כמו לענין אפיית הפת. וכן נוהגים במדינות אשכנז. נמצא שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, ובהיות שאנו הספרדים ועדות המזרח קבלנו עלינו הוראות מרן השלחן ערוך, אין לנו להקל בזה, מכיון שדעת מרן לאסור אף בדיעבד... והנה ידוע מה שכתב מרן החיד"א בספר דברים אהדים (דף כו ע"ב). שספרדי שמיקל כדעת הרמ"א בניגוד להוראות מרן, חייב לעשות תשובה וכפרה, כי אבותינו קבלו עליהם ועל זרעם ככל אשר יאמר מרן בשלחנו הטהור. וכן כתב עוד בספרו שם הגדולים (מערכת ספרים אות ט'). וכן כתב הגאון רבי חיים פלאג' בשו"ת חקקי לב חלק ב' (דף קצד ע"ג). ובספר מועד לכל חי (סימן ב' אות כג). וכן כתבו עוד אחרונים. ובאמת שרבים מהספרדים ועדות המזרח מתאכסנים בבתי מלון ונכנסים למסעדות ואוכלים שם בסומכם על תעודת הכשרות של הרבנות הראשית, ואין איש שם על לב.

ונראה ללמד זכות על הנוהגים להקל בדבר, כי הנה התוספות (עבודה זרה לח ע"א) בד"ה אלא, כתבו, ואומר הרב רבי אברהם בן דוד, שאם הגוי מבשל בביתו של ישראל, מותר, כיון שאין לחוש בזה לא משום חתנות ולא משום שמא יאכילנו דברים טמאים. ולא הודה לו רבינו תם, שכיון שהנכרי מבשל לא חילקו חכמים כלל בין כשעושה בתוך רשות ישראל לרשות גוי, שלעולם יש לחוש שמא גם בבית ישראל לא יזהרו ממנו כמו בביתו של גוי. ע"כ... ומרן הבית יוסף בבדק הבית (ריש סימן קיג) הביא מה שכתב רבינו ירוחם, שרוב הפוסקים הסכימו להתיר בישול גוי בבית ישראל, והשיג עליו שאדרבה דעת הפוסקים נראה להחמיר שסתמו דבריהם ולא חילקו בזה. ע"ש... והנה אף על פי שלא יצא הדבר מידי מחלוקת, בודאי העיקר לאסור כדעת רוב הפוסקים, וכמו שכתב גם כן מרן הבית יוסף. אולם ראיתי להגאון רבי רפאל בירדגו בספר תורות אמת יורה דעה (סימן קיב) שכתב, שמדיוק לשון מרן השלחן ערוך, אסרו חכמים לאכול פת של גוים עובדי עבודה זרה, היה נראה שהגוים שבארצותינו שהם ישמעאלים ואינם עובדי עבודה זרה מותר לאכול מבישוליהם ומפתם, וכן נראה מדברי הש"ך, שצייץ למה שכתב בסימן קכד ס"ק יב, שהישמעאלים אינם אוסרים היין אלא בשתיה ולא בהנאה כיון שאינם עובדים עבודה זרה. ור"ל שהיין נסך של עובדי עבודה זרה אסור בשתיה ובהנאה, ושל ישמעאלים חות ביה דרגא שאסור רק בשתיה, ואם כן בבישול ובפת שלהם שאין בהם איסור אלא באכילה, כשאינם עובדי עבודה זרה מותר לגמרי. אך מדברי כל הפוסקים נראה שאין חילוק בזה בין עובדי עבודה זרה לישמעאלים. וכן המנהג פשוט. ומכל מקום כל הקולות שנמצאו בפוסקים, אף על פי שיש חולקים, בארצותינו הלך אחר המיקל, כגון המחלוקת של רבינו אברהם ורבינו תם בבישול הגוי בבית ישראל בארצותינו יש להקל. כן נראה לי. ע"כ. ובאמת שאין דיוקן מוכרח כלל, שהואיל וטעם איסור בישולי גוים הוא משום חתנות או שמא יאכילנו דברים טמאים, כמו שכתבו התוספות (עבודה זרה לח ע"א), והאור זרוע (עבודה זרה סימן קצא), ובשו"ת הרשב"א (סימן רמח), ובחידושי הראב"ד (עבודה זרה לו ע"ב), ובמאירי והר"ן והריטב"א שם. הרי שני הטעמים שייכים גם בישמעאלים שאינם עובדי עבודה זרה... והרי אפילו בפת של קראים, כתב הפרי חדש (סימן קיב סק"ב) לאסור... וכן יש להעיר ממה שכתב הגאון מהר"י אסאד בשו"ת יהודה יעלה (חלק יורה דעה סימן לא) לאסור בישול של מומר לחלל שבת בפרהסיא. וכן כתבו עוד כמה אחרונים. (ועיין יביע אומר שם. ואכמ"ל). לפיכך גם בבישול גוי בבית ישראל אין לסמוך להקל אפילו בערבים שאינם עובדי עבודה זרה. אולם בגוי שהוא שכיר אצלנו, נראה שיש מקום להקל, כי יש שדנים אותו כדן עבדים ושפחות הקנויים לנו, שדעת כמה פוסקים להקל בהם, וכמבואר בשו"ת הרשב"א חלק א' (סימן סח), שכתב, ויש מרבתינו שצידדו להתיר בישולי עבדים ושפחות שלנו, ונותנים טעם לדבריהם, שמכיון שאיסור בישולי גוים אינו אלא משום חתנות, אין גזרת חתנות וקירוב הדעת אלא במי שעושה מרצונו לאהבת ישראל, אבל אלו עושים הם בין ירצו ובין לא ירצו, לפיכך אין קירוב הדעת שייכת בהם, ולא גזרת חתנות. וסיים, ומכל מקום אין דבריהם מחוורים בעיני, וכן אנו נוהגים איסור בבישוליהם אף בדיעבד. עכ"ל. (ותשובה זו הובאה כלשונה בתשובות המיוחסות להרמב"ן סימן קמט). ובספר ארחות חיים יורה דעה (עמוד שכט) כתב, שהרמב"ן בתשובה התיר בישולי עבדים ושפחות הקנויים לנו, כיון שמוזהרים עליהם מן התורה שלא לעשות מלאכה בשבת, ואינם בכלל גוים דעלמא, ולכן אינם בכלל גזירות חז"ל בזה, ושכן נהגו. והרא"ה כתב אף על פי שהדעת נוטה לדבריו, בעל נפש יחמיר על עצמו. והרשב"א אוסר אף בדיעבד. ע"כ. ודברי הרא"ה הם בבדק הבית (בית ג' שער ז'), דף צד ע"א), שכתב, שרבינו יצחק ב"ר מנחם התיר בזה, שכיון שעושים דרך כפיה לא שייך קירוב דעת בבישוליהם. ומורי הרמב"ן רואה דבריו, ואף על פי שאין ראוי לעשות כן לכתחלה, מכל מקום בדיעבד מותר. ע"כ. ובחידושי הריטב"א (עבודה זרה לח) כתב, שרבים וגדולים בצרפת נהגו להקל בעבדים ושפחות שלנו. וראוי להחמיר. ע"ש. ומרן הבית יוסף (ריש סימן קיג) הביא בקצרה דברי הפוסקים הנ"ל. ובשלחן ערוך /יו"ד/ (סימן קיג סעיף ד') כתב: יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר אף בדיעבד. וכתב הרמ"א בהגה /יו"ד סי' קי"ג/: ובדיעבד יש לסמוך על המתירים, ואפילו לכתחלה נוהגים להקל בבית ישראל שהשפחות מבשלות בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה מעט אחד מבני הבית. וכתב הש"ך שמדברי הרמ"א נראה שאפילו בשפחות השכורות שלנו יש להקל, אף על פי שאין אנו מוזהרים עליהם

בשבת, כמבואר באורח חיים (סימן שד). ונראה שסמך בזה על דעת רבינו אברהם שמתיר בישולי גוי בבית ישראל. וכן כתב בתורת חטאת (כלל עה דין יז) בשם האיסור והיתר (כלל מג דין יג), או שסמך על הטעם של הרשב"א שלא שייך בהן קירוב דעת כיון שעושים בעל כרחן בין ירצו בין לא ירצו. וכן כתב המהרש"ל בתשובה (סימן עה). עכת"ד. וכן כתב הכנסת הגדולה (בהגהות בית יוסף אות ח') בשם אביו ז"ל, שבשעת הדחק יש לסמוך על סברת הרשב"א בצירוף דעת הראב"ד שלא גזרו על בישולי גוים בבית ישראל. וכתב על זה בשלחן גבוה (שם סק"ט וסק"י), שאף על פי שהפרי חדש כתב לאסור בשפחות הנשכרות לחודש או לשנה, שאין אנו מוזהרים עליהן בשבת, בידוע שנעלמו ממנו דברי האחרונים שמתירים גם בשפחות שבמדינות אשכנז שהן מושכרות להם, וכמו שהביא הכנסת הגדולה הנ"ל. וכבר ידעת שבשל דבריהם הלך אחר המיקל... ומעתה בנידון דידן יש לנו הטעמים האלה להקל בצירוף הטעם הראשון שישראל מדליק את האש. ואם כן יש לנו ספק ספיקא להתיר, שמא הלכה כהפוסקים הסוברים שגם בבישולי גוים התירו בהיסק על ידי ישראל, ולא רק בפת עכו"ם, ואם תמצא לומר כדברי החולקים, שמא הלכה כהאומרים שבפועלים המושכרים בבית ישראל יש להקל.

בסיכום: גם הספרדים ובני עדות המזרח יש להם על מה שיסמוכו להתארח ולאכול בבתי מלון ובמסעדות הכשרים על ידי השגחת הרבנות המקומית, אף על פי שהטבח שמבשל התבשילים הוא גוי, כיון שישראל הוא המשגיח על הכשרות מדליק בעצמו את האש של תנורי הבישול והאפיה. (ואם כיבו את האש, צריך להזהר שישראל יחזור וידליקנה). והמחמיר על עצמו תבוא עליו ברכה.

27. שו"ת יביע אומר חלק י - יורה דעה סימן ז

ואגב דאירי בדין בישולי גוים, זכור אזכור אשר העלתי בשו"ת יחיה דעת (ח"ה סי' נג), אודות סופגניות הנעשות ע"י גוים במסעדות ובתי הארחה של יהודים, שישראל מדליק את האש, והגוי מטגן את הסופגניות, שאפשר להתירן באכילה מטעם ספק ספיקא, שמא הלכה כהרמ"א וסיעתו שאף בבישולי גוים מהני הסקה ע"י ישראל, כדן פת עכו"ם, ואת"ל שהלכה כמרן דלא מהני הסקה, שמא כשנעשה בביתו של ישראל וברשותו אין איסור בבישולי גוים, כמ"ש התוס' (ע"ז לח א) בשם הראב"ד, וכבר מצאנו לו חברים רבים. והוספנו עוד צירופים לרווחא דמילתא. ע"ש. ולאחרונה הוספתי צירוף נוסף, שהואיל והגוי שמטגן את הסופגניות שכיר הוא בא בשכרו. הרי יש לנו בזה סברת המחנה אפרים (הל' שלוחין סי' יא), שהפועל אפילו הוא גוי, כיון שעושה בשכר הו"ל כידו של בעל הבית, וכאילו הישראל עצמו עושה, ויכול הישראל אף לברך על עשיית המעקה הנעשית ע"י פועל גוי. וכ"כ הגאון ישמח משה (ס"פ עקב, בביאור ההפטרה דף קה ע"ב). וכ"כ הגאון ערך השלחן יו"ד (סי' קמא סוף סק"ח). ע"ש. והגאון מהר"ש קלוגר בספר שנות חיים (בקונטרס שו"ת סת"ם, סי' עד, דף לג ע"ד) הסתמך בדבריו על דברי המחנה אפרים הנ"ל, ועל מה שרצה הרב השואל להשיב ע"ד המחנה אפרים, כתב אליו, ידע מר שהגאון מחנה אפרים הוה גבר בגוברין, ושם לו כאחד מן הראשונים. ובתשובה לאה"ע כתבתי ליישב כל דרכיו על נכון ולדחות קושיות המשיגים עליו. ע"ש. וכן בשו"ת שם אריה (חיו"ד סי' יד), ובשו"ת בית שלמה (חאו"ח סי' פא), ובשו"ת יגל יעקב (חיו"ד סי' לא), סמכו על סברת המחנה אפרים. וכ"כ בשו"ת מור ואהלות פוסק (אהל ברכות והודאות סי' לא). ובשו"ת זקן אהרן וואלקין ח"א (סי' טו דף יד סע"ב). ע"ש. ויש עוד סניף להקל ע"פ מ"ש הרא"ה בבדק הבית (בית שלישי שער שביעי) וז"ל: ועוד שהאופה אופה בבית מיוחד ואינו מתכוין לבשל לעצמו ולא לשום אדם מיוחד, אלא למלאכתו, לפי שהוא שכיר לאפות ולבשל לכל הבא לבית, שהוא רשות הרבים לכל העולם, שיש לדון לזכות, דבכה"ג לא חשיב בישולי גוים, דלא שייך בהא אקרובי דעתא. ע"ש. וכן מבואר בשו"ת מהריט"ץ (סי' קסא) מסברא דנפשיה, וכתב, דהיינו טעמא שהתירו האפונים הקלויים ע"י גוים, שהם עשויים למוכרם בשוק לכל מי שירצה, וליכא משום חתנות, והוי כמו פלטר שהותר מטע"ז. ע"ש. והוא הדין בסופגניות אלו הנמצאות במסעדות ובבתי הארחה, ומוכרים אותם לכל דורש, דהו"ל כפת פלטר.

מקורות נוספים להרחבה

- שו"ת יביע אומר חלק ח - יורה דעה סימן יב - בתשובה זו מבאר הרב עובדיה את המדיניות ההלכתית בדבר מתן כשרויות למסעדות ובתי עסק שצריכה להיות נהוגה ע"י הרבנות הראשית מתוך עיסוק בשאלה האם יש לתת תעודת כשרות לבית עסק המגיש מאכלי חלב מיז אחר ארוחה בשרית למרות האיסור הכרוך בכך
- שו"ת יביע אומר חלק ה - יורה דעה סימן ג - בתשובה זו מבאר הרב עובדיה האם ישנם מצבים בהם אדם "ספרדי" יכול לאכול בשר שאינו נחשב "חלק" כגון כאשר הינו מתארח וכדומה. תשובה זו מהווה בסיס לנתינת כשרות במסעדות המגישות בשר שאינו חלק לסועדים בלא לשאול אם הינם ספרדים או אשכנזים
- שאלת שלמה א סימן שטז - בשאלה זו מבאר הרב אבינר את יסוד ההסתמכות על כשרות הרבנות אשר נחשבת לעיתים ככשרות פחות טובה מאשר כשרויות הבדצ"ים למיניהם